

2019 | 4 VPWinfo.nl

Kwartaalblad van de Beroepsgroep VPW, onderdeel van **CNV Kerk & Ideëel**

Postadres: Postbus 2510, 3500 GM Utrecht | Bezoekadres: Tiberdreef 4, 3561 GG Utrecht

T 06 48 15 12 89 | E j.franken@cnu.nl | I www.vpwinfo.nl

Laat mij maar zingen!

COLOFON

VPWinfo.nl is het kwartaalblad van de Beroepsgroep VPW, onderdeel van **CNV Kerk en Ideëel** • ISSN 1574-9916 • Nr. 4, december 2019.

- **Redactie VPWinfo.nl** Jan Franken (hoofdredacteur), Mirjam Dirckx, Manon van den Broek, Peter Derks, Marion Korenromp, Koos Tolboom, Jeroen van Lente
- **Redactiesecretaris** Mirjam Dirckx • 't Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207 • mjjdirckx@gmail.com
- **Grafisch ontwerp** Jeroen van Lente Grafisch ontwerper • Tielekeshoeven 32, 5242 KB Rosmalen • T 06 28 15 20 30 • E jeroenvanlente@msn.com
- **Druk** Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch

Foto's van de auteurs zijn door hen zelf aangeleverd. Foto's: Charles Verwimp [p 2], Annemiek van der Kuil [p 4], Dorothee Nijland [p 14], Shutterstock [omslag, p 16]. Illustraties: Jeroen van Lente [p 3, 6].

Ledenbijdrage 2019 – sector Zorg & Welzijn, Kerk en Ideëel

	Bruto	Netto *
Brutosalaris:		
Helft minimumloon of minder	€ 9,35 p/mnd	€ 5,79 p/mnd
Minimumloon of minder en jongeren t/m 23 jaar	€ 12,95 p/mnd	€ 8,02 p/mnd
Meer dan minimumloon	€ 17,50 p/mnd	€ 10,83 p/mnd
Voltyd studenten MBO of HBO (de eerste maand wordt € 0,50 administratiekosten in rekening gebracht.)	Gratis	Niet van toepassing
Studenten overgangstarief (gedurende een jaar na het einde van het gratis lidmaatschap)	€ 5,00	€ 3,10
(Vroeg)gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden (WW/WAO)	€ 9,35 p/mnd	Niet van toepassing

Voor betalingen anders dan per automatische incasso geldt een toeslag van € 1,- per betaling.

* Let op: De nettobedragen zijn gebaseerd op een contributieruggave van ruim 38%. Als werkend lid kun je een groot deel van je contributie terugverdienen. Het voordeel kan oplopen tot zo'n € 90 per jaar. In het najaar ontvang je hierover automatisch bericht.

Organisatie CNV Kerk en Ideëel

- **Bestuurder** • Jan Franken, Postadres: Postbus 2510, 3500 GM Utrecht
Bezoekadres: Tiberdreef 4, 3561 GG Utrecht
M 06-48151289 • E j.franken@cnuv.nl • W www.upwinfo.nl
- **Bestuur Beroepsgroep VPW** • H. Berbé, J. Deckers, M. van Tricht, L. Geurts, W. Hacking, T. Halin, G.M.H. Kamsma-Kunst, H.J.M. Kint-van Os, G. Prevoo.
- **Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR)** • J. van Beek, M. Bruijns, G. Damen, G. Dieteren, J. Franken, T. Halin (voorzitter), W. Vroom, N. van Waterschoot (FNV).
- **Website** www.upwinfo.nl • P. Gabriël, webmaster.

Onderdelen van de beroepsgroep VPW in de bisdommen

- **VPW Den Bosch** vacature
- **VPW Breda** • Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal, 0165 - 53 45 06, breda@upwinfo.nl
- **VPW Groningen-Leeuwarden** • Secretariaat: N. Bouma, Trambaan 15, 9251 LZ Burgum, 0511 705 336, [groningen-leeuwarden@upwinfo.nl](mailto: groningen-leeuwarden@upwinfo.nl)
- **VPW Haarlem-Amsterdam** • Secretariaat: H.J.M. Kint-van Os, Triade 45, 1901 GW Castricum, 06-24 60 38 29, kikikint@xs4all.nl
- **VPW Limburg** • Secretariaat: P. Linders, Stichting Groenewold, Roermond, 077 - 354 66 89, [limburg@upwinfo.nl](mailto: limburg@upwinfo.nl)
- **VPW Rotterdam** • Secretariaat: H.J.T. Dam, Alblashof 54; 2951 XR Alblasserdam, 06-12 37 40 02, [rotterdam@upwinfo.nl](mailto: rotterdam@upwinfo.nl)
- **VPW Utrecht** • Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen, Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst, 0571-261914, [utrecht@upwinfo.nl](mailto: utrecht@upwinfo.nl)

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven aan ons secretariaat: bel met CNVinfo telefoon 030-7511003. Denk daarbij aan • Adresgegevens • Verandering van werkkring of werksort • Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time) • Het overgaan van studentlid naar werkend lid • Het met emeritaat gaan • Verandering van werkgever

Verbondenheid tussen al God's schepselen

Vandaag staken docenten en schoolleiders uit het hele land. Niet voor de eerste keer gaan ze de straat op en luiden de noodklok over hun werk en de toekomst van onze kinderen. En het onderwijs is niet de enige sector waar een crisissfeer heerst. De zorg roert zich, en ook boeren en bouwende Nederland zijn in verzet. We leven in een welvarend land, het gaat economisch goed maar we worden nu geconfronteerd met een opeenstapeling aan problemen die onze samenleving lijken te verlammen. Klimaatverandering, stikstof en PFAS. Een schreeuwend tekort aan betaalbare woningen, handen aan het bed en mensen voor de klas.

Jarenlang was onze blik vooral gericht op economische groei, en vertrouwden we blind op de maakbaarheid van onze maatschappij en de zelfredzaamheid van burgers. Nu lopen we er keihard tegen aan dat deze visie ons niet vooruit helpt maar steeds verder op achterstand brengt. Het gaat ten koste van onze leefomgeving, het welzijn van mensen en het vertrouwen in elkaar en onze overheid. Ik schrijf “we” omdat we allemaal deel uitmaken van deze maatschappij en in meer of mindere mate meegaan in een technocratische visie die economie en ego-nomie centraal stelt. Dat is het dominante geloof van onze tijd. Christelijk geloven in de werkende kracht van God en het voorbeeld van Jezus geeft een ander zicht en een andere benadering van de werkelijkheid van onze wereld. Niet instrumenteel-technisch, maar vanuit een besef van verbondenheid tussen al Gods schepselen. Paus Franciscus schrijft daarover in *Laudato Si*. Een dergelijke visie wordt in het publiek debat echter maar mondjesmaat verwoord. Er zijn collega's in het pastoraat intensief bezig met activiteiten en projecten rond integrale ecologie en duurzaamheid en het christelijk mens- en maatschappijbeeld dat daarbij hoort. Maar dat speelt zich veelal binnen de beslotenheid van de eigen parochie af. Zouden we niet hier niet veel meer mee “de straat” op moeten gaan?

We vieren bijna Kerstfeest. Niet met macht en geweld breekt God onze wereld binnen, maar in een klein kind dat ergens buitenaf geboren

INHOUD

Voor veel mensen speelt muziek een belangrijke rol in de ondersteuning en uitdrukking van hun gelovig leven. Dat was een van de opvallende elementen in de brochure van de jonge beroepskrachten die eerder dit jaar verscheen. Dit maakte de redactie nieuwsgierig. Hoe is het gesteld met muziek in de parochies?

Op veel plekken heeft ook de uitvoering van muziek te lijden onder het woordje 'minder' dat de hele kerk teistert. Dat neemt niet weg dat muziek nog steeds de kracht heeft om een transitionele ruimte te scheppen. Of zoals iemand tijdens de vergadering zei: Met muziek en met liederen komt de wereld van boven naar je toe. Hoe werkt dit voor pastores persoonlijk? Hoe werkt dit in het leven van de parochie?

Deze vragen leverden vier hele persoonlijke verhalen op. Gert Bremer beschrijft hoe kerkmuziek hem van kinds af aan heeft geraakt en hoe later de stilte in zijn leven groeide. Voor Laura de Vries wekte muziek het verlangen naar God en hielp muziek haar om dit met lijf en leden te beleven. Kees von Harenberg is als dirigent geïntrigeerd hoe muziek werkt bij verschillende doelgroepen en onderzoekt

vervolg woord van de voorzitter

wordt. In zijn kleinheid en kwetsbaarheid doet Hij een appèl op ons. Om te zien waar licht en liefde zich aandienen, en ons in zijn dienst te stellen omwille van de hele Schepping. Zalig Kerstfeest!

Marianne van Tricht, voorzitter beroepsgroep VPW

als geestelijk verzorger hoe louter muziek ritueel kan zijn. Gerrit Groeneveld en Henk Nota maakten eigen teksten op bekende wijze in hun taal, het Fries. Daarmee kan geloven dicht bij het leven van alledag.

Martin Hoondert spitst zich in zijn reflectie toe op de vraag waarom muziek zo belangrijk is in religie en ritueel en geeft aan waar we bij het repertoire voor de toekomst aan kunnen denken.

DE PRAKTIJK

4 Pauza Major

Gert Bremer

8 Praise en worship

Laura de Vries

10 Raken aan het ondoorgrondelijke

Kees von Harenberg

12 Zing een nieuw lied voor de Heer

Gerrit Groeneveld en Henk Nota

DE REFLECTIE

14 Zingen als religieuze en rituele handeling

Martin J.M. Hoondert

DE RUBRIEKEN

6 Gelezen Groene theologie

Jos van Genugten

18 Nieuws uit de VPW-en

Jan Franken

22 Op stap naar...

Goede kost

Wiel Hacking

24 Column

Missionair fietsen

Rob Lijesen

WEBSITE

21 Eén tegen eenzaamheid

Je kent vast mensen in de parochie waarbij je weet dat eenzaamheid speelt. Op www.eentegeneenzaamheid.nl staan voorbeelden van initiatieven, over wat je als individu kunt doen, wat eenzaamheid is en wat er in diverse gemeenten al gebeurt.

Jan Franken

Pauza Major

Muziek begon voor hem in de jaren vijftig met alleen af en toe een oude radio op twee zenders. Geen oortjes in, niet naar de winkel of even downloaden. Muziek was er toevallig, kwam langs en was weer weg. Gert Bremer schrijft over een leven lang in de kerkmuziek.

Thuis kon mij de muziek niet zo boeien, maar in de kerk des te meer. Het leek van een andere wereld. Als misdienaartje zat ik het liefst achterstevoren om naar de zangzolder te kijken vanwaar het allemaal kwam: pure muziek, nog nooit gehoord en iets dat je samen kon doen en met eentje ervoor die de baas was. Met Kerstmis waren er zelfs violen bij. Dát wou ik ook! Ik verdrong er bijna in samen met de wierook, de vreemde taal en de versiering rond het altaar.

Muziek geeft vleugels Ik kon mooi zingen en mocht solo's doen tijdens hoogmissen. "Zing het maar", zei mijn vader vaak, als ik stotterend rood aanliep onder het eten. Het zou mijn roeping worden. Zingen geeft mij als stotteraar vleugels. Ik mocht op piano- en orgellessen en werd hulporganistje in mijn kerk. Zo begon het.

Gert Bremer

musicus, monnik in de wereld
en Zenleraar

DE PRAKTIJK

Zo werd ik iemand en zo trad ik langzaam uit de beslotenheid van een groot katholiek gezin. Mijn eerste muzikale schreden liepen tussen het gregoriaans en het latijn door. Het was alleen de muziek die mij boeide, niet zozeer het geloof, want dat hoorde immers bij het gewone leven buiten de kerk. Dat veranderde toen de eerste Nederlandse psalmen van Oosterhuis en Huijbers hun intrede deden in onze liturgie. Ik hielp mee om ze in te studeren bij het koor. Er was veel protest, want de koorzangers wilden er niet zomaar aan geloven. Ikzelf vond het heel boeiend en voelde dat 'weten wat je zingt' iets met jouw zingen doet en dat jouw zelf er in betrokken raakt.

Mijn katholieke geloof werd minder vanzelfsprekend en er resoneerde van alles mee van binnen. Tot op vandaag heeft dat zingen mijn doen en laten beïnvloed en ben ik van harte meegegaan in de Nederlandstalige liturgische vernieuwingen, vooral die vanuit de Dominicuskerk en de Studenten Ecclesia in Amsterdam. Die openden mij spiritueel voor tekst en inhoud en muzi-

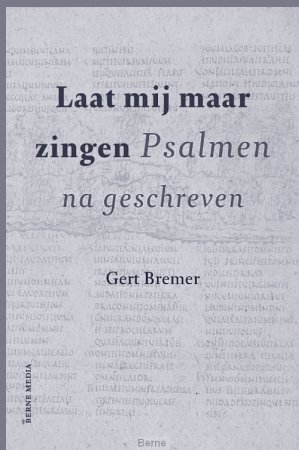
Zingen viel samen met
mens-woorden

kaal voor liturgische muziek met piano. Tijdens mijn vakopleiding is dat alleen maar verder uitgegroeid. Huub Oosterhuis en Bernard Huijbers hebben mij leren bidden en zingen met en in alles wat er in mijn leven gebeurde. Die ontwikkeling ging hand in hand met mijn eigen groei en zo viel zingen samen met mens-woorden, volwassen worden in leven en geloof.

Muziek verbindt Mijn passie en roeping zijn altijd geweest om met muziek ideeën, idealen en geloof te delen met mensen, in verbinding te zijn. Met zingen ook mooie dingen doorgeven. Dat kon ik helemaal uitleven als dirigent van het KRO-Omroepbestuur en van de *Acht Mei Beweging*. Twaalfduizend mensen laten zingen en bewegen in canons als *Wonen overal*, in het tafelgebed *Gij die weet* en liederen als *De steppe zal bloeien*. Die bindende kracht van muziek, van dat zingen dat harten verzacht nog voor er is gesproken, dat is wat ik nastreefde als dirigent en cantor.

Muziek verstilt Maar langzaam kreeg ik behoefte aan de stilte die na de woorden komt, behoefte aan die pauze in de muziek waarin het onzegbare gehoord kan worden. Ik besloot monnik te worden om, na een leven lang van binnen naar buiten te hebben gezongen, de rest van mijn leven van buiten naar binnen te gaan zingen. En zo legde ik mijn roerige bestaan stil in een ‘pauza major’. Het werd stil in mij en om mij heen.

Maar daarvoor in de plaats kwam het lawaai van mijzelf bij het schaven en schuren aan een weerbarstig leven en aan mensen die ik niet had uitgezocht. Geen ambities meer, geen hobby's, geen afleiding en zelfs luisterde ik niet meer naar muziek. Het was gewoon te veel van ‘voorheen’ en dat stond mij in de weg naar iets nieuws. Ik moest mijn leven leeg maken van alles.

Gert Bremer
*Laat mij maar zingen
Psalmen na geschreven*
uitgeverij Abt van Berne,
april 2018

Oosterhuis raakte ver weg op mijn zoektocht naar binnen. Wat bleef was het zingen, vijfmaal per dag in het officie: psalmen, beurtzangen en liederen. Groot verschil was echter: ik was maar gewoon één van de broeders in het koor. Psalmen zingen over en weer en vijf maal per dag. Die muzikale cadans die los van de inhoud veel met mij deed en die mij 's avonds de stilte in wiegde van de *pauza major* waarin ik niet zelden krijgsend afdaalde tot in de kelders van mijn bestaan.

De bindende kracht van muziek Zingen verzacht harten nog voor er is gesproken

Het is die plek waarin nieuwe psalmen geschreeuwd en gezongen worden en waarin je je eigen hartslag hoort, je eigen religieuze snaar voelt trillen. Zo kwam ik naar waar eigenlijk veel tekst en muziek verwijst: leegte, stilte, mysterie, die leegte die naakt is én tegelijk ook zo vol.

In de muziek zijn Zoveel verwijst in religieuze tekst en muziek naar het onzegbare, naar God, de Ene. Dat mysterie ben ik niet kwijtgeraakt, nu ik ben weggelopen uit staat en stand en wijsheid, mijn vroegere wereldse leven en mijn recente abdijleven, uit zo veel wat mij dierbaar was. En waarom..... *pauza major*..... Nu, monnik in de wereld, blijft de muziek stil, blijf ikzelf stil. Maar langzaam mag aarzelend weer muziek in mijn leven komen. Voor dit moment is dat de muziek van Arvo Pärt die zo mystiek is, die zo tastend in een huiverende leegte het mysterie wil verklanken van dat niet weten, dat toch weet waar de hemel is. Zijn muziek maakt zware geloofswaarden zacht en rond, en opent

> pagina 6

> vervolg van pagina 5

ze naar dat waarvoor ze waren bedacht: de Onuitsprekelijke die gelaten wil worden en toch benaderd. Het is muziek die bijna lak heeft aan de woorden waarin ik zelf steeds minder geloof. Muziek die met oude beelden en letters een nieuw universum schept en zacht verlicht door 'waarnaar zij verwijst'.

In die muziek wil ik wel zijn zonder zelf te moeten zingen. Juist die muziek, schijnbaar zonder begin of einde, verleidt je midden in je bewegen, pakt je op en neemt je mee tot waar zij jou langzaam alleen laat in die pauza major.

... aangeraakt door de wind
vanuit mijn onbekende doel
trillen de snaren in verwachting.
Aldoor vregend
zal ik aangekomen zijn,
waar het leven wegklinkt -
een heldere eenvoudige toon in de stilte.

(uit: Dag Hammarskjöld - Merkstenen)

Groene theologie

Trees van Montfoort

Skandalon • ISBN 978 94 92183 80 4

Het boek *Groene Theologie* hebben we in onze leesgroep besproken. Het is zeer de moeite waard om in tijden van opwarming van de aarde, stijging van de zeespiegel, klimaatverandering, vervuiling van aarde en water, opraken van fossiele brand-stoffen, energietransitie, stikstofcrisis en vele andere aanduidingen van wat er aan de hand is, de theologie te laten spreken. Er zijn grenzen aan de draagkracht van de aarde. Of aan de mogelijkheden die de schepping aan ons – mensen – gegeven heeft.

Trees van Montfoort heeft zeer zorgvuldig en met een grote kennis van zaken en met behulp van een zeer uitgebreide literatuurlijst geschreven over de ecologische crisis waarin we ons bevinden. Ze heeft mogelijke antwoorden gevonden vanuit de theologie en putte uit de bijbel, de christelijke traditie, het werk van vier verschillende vrouwelijke theologen en ten slotte ook uit de encycliek *Laudato Si*.

Laat ik beginnen met een paar citaten uit het boek Genesis en uit wijsheidsliteratuur van het Eerste Testament, gelezen met een ecologische bril.

Gen 1, 1-3 *In het begin toen God de hemel en de aarde scheidde en de aarde ongefundeerd en grondeloos was en duisternis over de diepte*

lag, terwijl Gods adem de wateren uiteen blies, zei God "Er zij licht". En licht was.

Dus: aarde was er en God was er. Beide zijn er als basis van het bestaan van levende wezens.

Gen 1, 26 - 29 *De zesde dag van de schepping. Landdieren en mensen worden op deze dag geschapen. Naar ons beeld en gelijkenis.*

Dus: de mens is niet de kroon op de schepping, want dat is de zevende dag. De mens is een schepsel tussen andere schepselen, die allen voedsel krijgen dat de aarde voortbrengt. Hier is geen sprake van menselijke superioriteit of van menselijke overheersing.

Psalm 148, 7-10 *Loof de Eeuwige, bewoners van de aarde, zee-monsters en oceanen, vuur en hagel, sneeuw en rook, stormwind*

die doet wat hij zegt, hout dat vrucht draagt, alle ceders, dieren van het veld en dieren in de wei, alles wat kruipt en op vleugels gaat.

Dus: de hele

kosmos wordt genoemd en de mens wordt opgeroepen deze te prijzen.

De gehele werkelijkheid

Zomaar een paar citaten met een korte interpretatie zoals de auteur die voorstelt. Het christendom heeft vele eeuwen een antropocentrisch wereld- en mensbeeld gehanteerd. Daarbij werd de aarde een gebruiksvoorwerp, zeker in tijden van mechanisatie en industrialisatie. In de theologie ging het lange tijd om de relatie tussen God en de mens. Maar ze zou moeten gaan over de gehele werkelijkheid. In de bijbel heeft God niet alleen een relatie met mensen maar ook met dieren en planten, met de hele fauna en de hele flora dus. Theologie zou moeten gaan over de drievoudige relatie God - mens - wereld.

De auteur toont naar mijn idee volstrekt helder aan dat in de bijbel een sterk besef is van de samenhang van alles wat leeft. Het schepsel mens is een deel van een groter geheel, van een

groter lichaam dat we schepping of natuur noemen. Daarbij is het scheppen niet afgelopen, maar een voortdurend proces, gericht op toekomst, die zich steeds weer vernieuwen kan. De bijbel laat Gods aanwezigheid zien in mensen en tegelijk in de niet-menselijke werkelijkheid.

Theologie zou

moeten gaan over

de drievoudige relatie God - mens - wereld

Ecologische problemen zoals boven aangegeven, dwingen ons te richten naar een meer inclusieve manier van denken. Deze milieucrisis staat niet los van andere problemen als honger, werkloosheid, vluchtelingen, armoede. Vier vrouwelijke auteurs - ecofeministen - worden aangehaald die allen de mens zien in zijn of haar specifieke eigen context: die van de

armoede in Zuid Amerika, die van de onderdrukking van vrouwen over de hele wereld, en die van het oosters orthodoxe christendom.

Met dit boek wil Trees van Montfoort naar eigen schrijven in hoofdstuk 5 twee dingen bereiken: de theologie groener maken en de milieubeweging (en anderen?!) laten zien dat theologie een wezenlijke bijdrage kan leveren aan ecologische duurzaamheid. Dat doel is zeker gehaald met dit boek.

Handjes

Maar nu? Hoe moet het dan verder? Ecologisch bewustzijn heeft naast wensen en denken ook handjes nodig. Daarbij blijft het boek een beetje steken.

Een uitgave (*Bezinning 60*) van de Raad van Kerken in Nederland onder de titel: *Van God is de aarde en al wat daar leeft zou daarin kunnen voorzien*. Hierin staan meerdere goede voorbeelden hoe mensen in de eigen omgeving van wonen en werken de ecologische crisis ter hand nemen. Ook voor parochies zijn er mogelijkheden genoeg: bezinningsbijeenkomsten, maaltijden, tuinen, 'groene' kerkgebouwen. Aan het werk dus. Niet treuzelen, we moeten zorgen voor de aarde. Dat doet de aarde ook voor ons.

Praise en worship

“Ik ben opgegroeid in de jaren negentig. Omdat ik in mijn eerste levensjaren niet zo goed kon zien, denk ik dat gehoor al snel belangrijk voor me was. Thuis stond er vaak muziek aan, van klassiek tot Radio 2 tot house op familiefeestjes. De gezongen tekenfilms van Disney wisselde ik als kind af met Jesus Christ Superstar, ondanks dat mijn ouders en ik niet actief gelovig waren. Mooie herinneringen bewaar ik aan het samen zingen voor de schoorsteen: O, kom er eens kijken... Pa speelde dan op de accordeon. Een uniek moment!” Zo kijkt Laura de Vries, pastoraal werker in Breda, terug op de muziek uit haar kinderjaren.

Opgewekt Vanaf ongeveer mijn achtste jaar ging ik zingen in een katholiek kinderkoor. Ik leerde noten lezen en mocht op pianoles, wat ik een jaar of tien heb gedaan, en op gitaarles, gedurende een jaar of drie. Voorspelen op de muziekschool vond ik vreselijk. Kerstliedjes spelen op school en bij mama in het verpleegtehuis vond ik juist bijzonder. De hele sfeer van Kerst raakte me al als kind. Als ik met muziek bezig was, verdwenen andere dingen naar de achtergrond, of klonken er juist in door: vreugde, somberheid, angst, liefde. Het maakt niet uit hoe ik eraan toe was vóór een koorrepetitie: na afloop kwam ik opgewekt thuis. Nog steeds – al ben ik sinds november koor- en muziekgroeploos. Hopelijk niet voor lange tijd.

Ied're dag, ieder uur Op het KiKo zongen we over allerlei dingen: van de wereld die een toverbal is en de natuur als bron van verwondering, tot de armoede in verre landen. Zo kreeg ik al vroeg een sociaal bewustzijn mee, in lijn met wat in de geloofsgemeenschap werd uitgedragen. De liedjes die de meeste indruk op mij maakten, gingen over God: over wie Hij is en wat Hij voor ons doet. Bijvoorbeeld *Dag en nacht, Heer,*

liederen van Opwekking Kids en Elly en Rikkert. Als ik solo mocht zingen drong een lied nog dieper tot me door, zoals van laatstgenoemden het eenvoudige *In vuur en ulam*. Ik begreep niet ten volle wat ik zong, maar raakte door de Drie-ene God gefascineerd. Ik beleefde veiligheid en geborgenheid. Ik geloofde nog niet in Hem, maar toch ook wel. Door het zingen en door aanverwante ervaringen in de parochiegemeenschap heeft Hij zichzelf aan mij doen kennen – zo geloof ik dat. Met en via het koor heb ik uiteindelijk, toen ik zeventien jaar was, gevraagd om het doopsel en vormsel. Daar dank ik de Heer nog vaak voor!

Als enige Liefde voor muziek heb ik gehouden, zeker voor hedendaagse christelijke muziek. Dat is eigenlijk het enige, samen met klassieke muziek, dat ik thuis en in de auto opzet. Wat door de dames- en herenkoren in veel parochies wordt gezongen helpt mij over het algemeen weinig in mijn geloofsbeleving. Ik kan er mijn liefde voor God niet goed in kwijt. Ik besef hoe belangrijk deze muziek was en is voor meerdere generaties in ons land. ‘Gouden ouden’ zing ik naar hartenlust mee: het beste van tweeduizend jaar Kerk en traditie,

Laura de Vries

Pastoraal werker in de
Parochie van de Heilige
Familie, Breda

DE PRAKTIJK

prachtig! Ik was voor mezelf blij te ontdekken dat er meer is, op plekken zoals de Wereldjongerendagen, Taizé en bij de nieuwe bewegingen en gemeenschappen. Ook in de protestantse en evangelische wereld. Wat begon met liedjes downloaden van Michael W. Smith zette zich voort in het bijwonen van tours van Hillsong, Sela, festival Opwekking, Mozaiek Worship... Soms vroeg en vraag ik mij af: ben ik hier als enige katholiek?

Muziek helpt... Wat doet deze christelijke en liturgische muziek met mij? Wat zie ik, dat het ook voor vrienden en geloofsgenoten betekent? Ik zie dat deze muziek mij en ons op zeker zes manieren helpt. Allereerst ervaren wij dat we al zingend in een persoonlijke relatie met God staan en zien het als aanvulling op het gesproken en stille gebed. Door de muziek kan de boodschap van de tekst beter tot ons doordringen. We kunnen ons gevoel op deze manier uiten. We laten ons aanraken, troosten en veranderen door de heilige Geest. Zingen helpt ons ook om de verschillende momenten in Eucharistievieringen en andere gebedstijden intenser en bewuster te beleven. En tot slot is de eenheid met onze medechristenen en medemensen in het algemeen door de muziek beter invoelbaar.

Stap voor stap Mijn 'afwijkende' muzieksmaak vind ik ergens prima, maar tegelijk ook lastig. In de parochies waar ik gezonden was en ben, ontbreekt deze muziek grotendeels of helemaal. Met vriend(inn)en luisteren we naar praise- en worshipmuziek via *Groot Nieuws Radio*, *Spotify* en *YouTube* of live natuurlijk. Ook leerde ik enkele katholieke kerken kennen waar deze muziek klinkt. Daar voel ik me ook vrij om met overgave te zingen en met heel mijn lichaam als ik dat wil: knielen, buigen, jubelen en juichen... Hoe kon ik als kind weten, dat dit refrein werkelijkheid zou worden! In mijn vorige parochie is een bandje begonnen om mensen met nieuwe muziek vertrouwd te laten worden. 'Zingen waar je blij van wordt,' zo noemen zij het in een interview.

Vernieuwing vraagt geduld en geeft weerstand, daarom gebeurt het stap voor stap. De waardering is er: zij horen terug van mensen – niet alleen uit de jongere generaties – hoe het hen treft, een lied zoals *Lopen op het water* (Opwekking/Hillsong), over vertrouwen. En hoe vaker ze iets zingen, hoe enthousiaster er wordt meegezongen!

Ik voel me vrij om met overgave
te zingen met heel mijn lichaam:
knielen, buigen,
jubelen en juichen...

Droom Muziek heeft twee richtingen. Met muziek komt enerzijds de wereld van boven naar je toe. Maar ook de omgekeerde richting geldt: dat wij onze harten verheffen naar Hem. Ik droom ervan dat het beste van de muzikale principes mag worden gebruikt opdat mensen 'in vuur en vlam' raken voor God en zijn koninkrijk. Van welke smaak we persoonlijk ook houden. Bij mijn medewerking aan de brochure over jonge pastorale beroepskrachten mocht ik de diversiteit op dit gebied bevestigd zien. De modellen voor parochievernieuwing *Rebuilt* en *Als God renoveert* leggen de algemene principes voor mij op een goede manier uit. Ik probeer bij bijvoorbeeld mijn contacten met koren hen hierin mee te nemen. Ik ben benieuwd om te zien hoe God met ons en met de muziek verder zal gaan. Dat nog vele mensen op hun eigen weg, zoals ikzelf, door de muziek op zijn spoor mogen komen en hun leven veranderd mogen zien!

Raken aan het ondoorgrondelijke

Als kind al werd Kees von Harenberg geraakt door muziek. Zijn vader was dirigent van het plaatselijk kerkkoor. Zelf werd hij, in het spoor van zijn vader, dirigent van een kinderkoor. Omdat hij daar opnieuw ervaarde hoe hij meegevoerd kon worden door muziek, lag de keuze voor een studie voor de hand: conservatorium.

Toch heb ik deze opleiding niet afgemaakt. Ik ervaarde de manier waarop hier met muziek om werd gegaan als koud. Het moest om leerdoelen gaan. Ik deed immers de lerarenvariant. Ik merkte ook dat het lesgeven aan de veelal ongemotiveerde pubers niks voor mij was. Na tweeënehalf jaar hield ik het voor gezien. Ik switchte naar de studie theologie met de vraag: Wat ik ervaar bij muziek, kan dat hetzelfde zijn als wat mensen in de kerk ervaren? Inmiddels ben ik aan het afstuderen als geestelijk verzorger. Mijn scriptie gaat over de waarde van muziek in de laatste levensfase. Ik ben geraakt door de opvatting van Antoon Vernooij dat muziek niet alleen een ritueel kan begeleiden, maar op zichzelf al een rituele waarde heeft en mensen brengt in de ruimte van het transcendente. Ik vind dat een intrigerende

Kees von Harenberg
dirigent en geestelijk verzorger

DE PRAKTIJK

gedachte. Ik merk dat binnen de geestelijke verzorging muziek vooral wordt ingezet als hulpmiddel. Om mensen te activeren of iets aan te raken dat doet herinneren aan vroeger. In mijn afstudeerproject onderzoek ik hoe muziek op zich werkt. Het is geen begeleiding bij een ritueel en dient geen therapeutisch doel. Muziek zelf is het overstijgende.

Dirigent Ondertussen ben ik ook gewoon dirigent gebleven. Voor mij schept het zingen zelf al een ruimte van liturgie. Dat wordt nog versterkt in een context van de kerkrimte en de gebruikte teksten. Daar wordt die ruimte krachtiger van. Maar in zichzelf is dat niet noodzakelijk. De koren waar ik mee te maken heb zijn zeer verschillend. Beide koren horen bij de Jozefparochie in Oss. De ene is het herenkoor *Canticum Novum*, bestaande uit heren op leeftijd. Het andere koor noemt zich *Mediorenkoor*, indertijd opgericht als een koor voor mensen tussen de dertig en de vijftig. Elk koor vraagt iets anders van mij.

Herenkoor Het herenkoor zingt een redelijk traditioneel repertoire. Het gaat bij hen niet zo zeer om wat ze zingen, maar om de warme herinnering en de verbondenheid met de traditie. De beleving is belangrijk bij hen. Ik maak hen er ook bewust van: 'Wat voor sfeer brengt het *Kyrie* met zich mee? Probeer het dan ook zo te zingen'. En op het moment dat we beginnen aan de repetitie van *Rorate* of *Transeamus*, dan is dit advent en Kerstmis in zichzelf. Vraag hen niet naar de betekenis van de tekst. De klank alleen al maakt het advent, maakt het Kerstmis. Daarnaast wordt er gezocht naar liederen die makkelijk mee te zingen zijn door mensen in de kerk. Het zorgt voor een gevoel van verbondenheid met elkaar en ik merk dat mensen in de kerk zich gemakkelijk bij hun zingen aansluiten.

Mediorenkoor De focus van het *Mediorenkoor* is anders. Zij zijn meer tekstgericht. In de repertoire-commissie wordt zorgvuldig gekeken welk lied er bij welke lezing past. De tekst van het lied geeft meestal de doorslag of een lied gezongen wordt of niet. Omdat een lezing niet zo vaak voor komt, wordt het bijbehorende lied minder vaak gezongen. Aan de ene kant geen nood, want het repertoire van het *Mediorenkoor* is groot genoeg om telkens een verantwoorde keuze te maken. Aan de andere kant jammer, want liederen worden gewoon niet zo vaak gezongen. De stimulans voor mensen in de kerk om mee te zingen is daarom minder en wordt er een groot beroep gedaan op hen om de tekst zelf te overwegen. Misschien willen de mensen in de kerk wel meezingen, maar ze kennen het lied niet. Bij dit koor moet ik vaak zeggen: “De mensen moeten ook mee kunnen doen”. Anders creëer je afstand waardoor er wrevel kan ontstaan. Deze wrevel staat dan vaak in de weg om de teksten te waarderen.

Kerkvolk De reacties bij bezoekers zijn overeenkomstig. Elk koor heeft z'n eigen fans. Er zit deels een ander publiek in de kerk, afhankelijk van welk koor zingt. En vaak hoor je dubbele reacties. Na een viering met het *Mediorenkoor* hoor ik na afloop: “Wat zat de viering goed in elkaar!”, terwijl een ander zegt: “We konden niet meedoen. Er zat niet eens een Marialied in”. Terwijl de een bij het herenkoor tevreden weggaat, zegt de ander: “Wat een ouderwetse bedoeling allemaal”. Het zijn toch twee verschillende groepen die niet echt tot elkaar komen. Als dirigent van beide koren voel ik me er vaak letterlijk tussenin staan.

Muziek laat mij iets
proeven van de
schoonheid en
het mysterie

Ideaal koor Als ik naar de toekomst kijk, dan is het reëel dat er een moment komt dat het herenkoor stopt. De mannen worden ouder, en het koor wordt kwetsbaar. Misschien is het dan tijd voor een nieuwe groep van mensen die willen zingen en waar het goede van de beide huidige koren gecombineerd kan worden. Enerzijds de verbondenheid aan de traditie, anderzijds zoekend naar nieuwe en aansprekende teksten. Voor mezelf zoek ik wel naar de beleving, die in het traditionele repertoire terugkomt. Ik zou de tekst dan wel meer de boven-
toon willen laten voeren. De vaste gezangen zullen hun natuurlijke plek hebben, hopelijk in een meerstemmige versie. En zeker zou ik ook zoeken naar muziek waar het ‘volk’ in kan participeren. Met zo’n nieuw koor zou ik opnieuw gaan zoeken naar muziek die naar het mysterie reikt. Want in het zingen zoek ik – net als de leden van de huidige koren – naar iets dat ons overstijgt. Muziek laat mij iets proeven van de schoonheid en het mysterie. Dat gebeurt vooral als er in de tekst én in de muziek iets ondoorgondelijks zit. Het moet soms een beetje schuren. Je moet het nét niet snappen om zo verder te reiken dan wat je al kent.

Zing een nieuw lied voor de Heer

(Psalm 98,1)

In de tijd dat Gerrit Groeneveld en Henk Nota als pastores in Sint Nicolaasga werkten, de één als pastoor en de ander als dominee, in de jaren 2000-2005, kregen ze het idee om in een oecumenische jongerendienst iets te gaan doen met de muziek uit hun jeugd. Dat was de muziek uit de jaren zestig, de tijd waarin The Beatles en andere artiesten hun prachtige liedjes maakten en daar onnoemelijk veel mensen blij mee maakten.

Hoe zou het zijn om die liedjes in een kerkdienst ten gehore te brengen, met nieuwe, aansprekende teksten en met begeleiding van de gitaar in plaats van met het orgel? We werden enthousiast door dit idee, gingen aan de slag en maakten teksten op de melodieën van de liedjes uit die tijd. Dat gebeurde in de Friese taal, want dat was de taal van het hart voor de meeste mensen uit Sint Nyk. In die teksten konden we ook ons verhaal kwijt, zoals de zorg voor vluchtelingen of over de waanzin van de oorlog. Om het niet te zwaar te maken wilden we het geheel met de nodige humor presenteren. Daarom verkleedden we ons als hippies met een pruik op en gehuld in stoere leren jasjes. We noemden onszelf *The Holy Brothers* en vertelden al zingend en spelend ons verhaal. Dit sloeg geweldig aan. Sommige oudere gemeenteleden konden eerst niet geloven dat hun pastores daar stonden te zingen. Maar we hoorden na afloop eigenlijk alleen maar goede woorden. De mensen in de kerk, zowel ouderen als jongeren, hadden prima begrepen dat we met onze liedjes de oude Bijbelse verhalen in een nieuw jasje wilden steken. Mensen vonden het fijn dat er in de kerk andere muziek ten gehore werd gebracht. Ze kenden de melodie en konden meezingen.

Intussen zijn we weer een aantal jaren verder in de tijd en schrijven 2019. We wonen niet meer in dezelfde woonplaats, maar hebben de lier nog niet aan de wilgen gehangen. Af en toe gaan we weer eens met elkaar zingen en we worden ook nog gevraagd om als *The Holy Brothers* op te treden, in een kerkdienst of bij een andere gelegenheid. Laatst nog op 11 december verzorgden we een programma op een middag van Diakonie en Caritas in de RK Kerk van Bakhuizen (ZW Friesland). Elke keer genieten we er zelf van en doen we er veel anderen een plezier mee.

Bijbel en Luther Wat we van onze muzikale optredens hebben geleerd is dat er veel meer in de kerk mogelijk is dan we in eerste instantie dachten. De Bijbelse verhalen brachten ons op het spoor. In de Psalmen staat dat er in de eredienst van het oude Israël gebruik werd gemaakt van verschillende muziekinstrumenten (Psalm 150). Er werd niet alleen met overgave gezongen en gemusiceerd, maar ook vaak gedanst. De liturgie speelde zich niet alleen binnen af, maar ook buiten, op straat. Denk aan het verhaal van koning David die dansend voor de ark van het verbond uitging.

Gerrit Groeneveld
emeritus predikant in
Bolsward

Henk Nota
pastoor in Sint Nicolaasga

DE PRAKTIJK

Maarten Luther, de bekende Hervormer uit de zestiende eeuw, vond het niet alleen belangrijk dat mensen in hun eigen taal de Bijbelse verhalen konden lezen, maar wilde ook graag dat er veel gezongen en gespeeld werd in de kerk. Hij maakte liederen op de melodieën van bekende volkswijzen, die de mensen kenden en konden meezingen. Voor hem was de muziek naast de theologie essentieel in de communicatie van het geloof. Hij wist dat zijn toehoorders in het zingen van psalmen en gezangen hun geloof konden uiten. Dat is in onze tijd niet anders. Veel mensen spreken niet zo gemakkelijk over hun geloof, maar vinden door te zingen de vrijheid om dat wel te doen. Muziek en zang zijn ook in staat om ons te troosten als we verdrietig zijn of om ons nieuwe inspiratie te geven. Toen David voor koning Saul zijn liederen van vertrouwen speelde en zong, verdwenen diens boze en depressieve gedachten, als sneeuw voor de zon. Saul werd er een ander mens door.

Muziek wijst een weg Het is daarom zo belangrijk, juist ook in een tijd van een krimpende geloofsgemeenschap, dat er gezocht wordt naar nieuwe muziek, naar liederen en verhalen, die mensen van vandaag weten aan te spreken. Muziek, die in staat is om de harten te beroeren, met teksten waarin we onze pijn en ons geluk, onze strijd en verlangens kwijt kunnen.

De Bijbelse verhalen zijn de tijden door bedoeld om in te gaan in het leven van de mensen. Ze wijzen ons de weg van de liefde en van ons behoud. In de liturgie worden we uitgenodigd om daaraan mee te doen. God wijst ons de weg van het goede leven en geeft ons hoop om te blijven geloven in zijn toekomst, het Rijk van vrede en gerechtigheid.

Het experiment van *The Holy Brothers* laat zien dat er binnen de speelruimte van de liturgie veel mogelijk is in de kerk. Het is nooit onze bedoeling geweest om oude tradities en de ons vertrouwde liturgie ter discussie te stellen en al helemaal niet om er een vertoning van te maken. Eerbied voor wat er gebeurt in een dienst, gevoel voor kwaliteit en het doorgeven van het blijde nieuws van het evangelie, stonden steeds voorop.

Muziek en zang zijn ook in staat om ons
te troosten als we verdrietig zijn
of om ons nieuwe inspiratie te geven

Dat hadden de kerkgangers die er bij waren gelukkig heel goed door. Maar we leerden van dit experiment wel, dat veel mensen behoefte hebben aan nieuwe, eigentijdse en aansprekende vormen, verhalen en muziek. Door dat liturgische spel worden er nieuwe kansen gecreëerd voor de overdracht van het evangelie aan mensen van vandaag. In onze cultuur speelt muziek een grote rol, zeker ook bij jonge mensen. Laten we met hen en met andere creatieve mensen op zoek gaan naar die muziek en teksten, opdat de lofzang gaande blijft.

Zingen als religieuze en rituele handeling

Muziek en religie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, weet Martin Hoondert. De vier praktijkverhalen in deze editie van VWPinfo laten dit volgens hem onmiskenbaar zien. Ondanks verschillen in repertoire en context plaatsen de vier verhalen enkele karakteristieken op de voorgrond die van belang zijn voor de omgang met muziek in de christelijke kerken.

Muziek en christelijke liturgie hebben een nauwe band. Vanaf het gregoriaans tot de meerstemmige missen van de Renaissance, de concertmissen van de 18^e en 19^e eeuw, tot het Nederlandstalig liturgisch repertoire van componisten als Huijbers, Strategier, Löwenthal en Van Baest: altijd is er gezongen. De praktijkverhalen in deze editie van VWPinfo laten zien dat muziek belangrijk is, zowel voor het gelovige individu als voor de geloofsgemeenschap. Twee vragen dringen zich op: waarom is

Martin J.M. Hoondert

Universitair hoofddocent 'Muziek, Religie en Ritueel'
aan de Universiteit van Tilburg.

muziek zo belangrijk voor religie en ritueel, wat brengt zij ons? En: wat moeten we zingen in de christelijke liturgieën, wat is het repertoire voor nu en de toekomst?

Muziek is performatief

Vaak zeggen we dat muziek een taal is, een universele taal of de taal van het hart. Toch kunnen we muziek niet vergelijken met taal. Taal en muziek zijn twee betekenissystemen die op een totaal verschillende manier werken. Taal is een systeem dat verwijst: de woorden verwijzen naar een werkelijkheid buiten de taal. Die verwijzing is afhankelijk van conventies of afspraken. We hebben afgesproken dat het woord 'hond' verwijst naar een beest op vier poten, dat kan kwispelen en blaffen. In de Franse taal wordt diezelfde werkelijkheid volgens conventie aangeduid met een ander woord, het woord 'chien'. Bij muziek kunnen we deze relatie met de werkelijkheid niet leggen. Als ik een melodie zing, kan ik niet zeggen waar deze naar verwijst. Wel kan het zijn dat de melodie herinneringen of emoties oproept, maar dat is iets anders dan 'verwijzen'.

Betekenisvol

Muziek heeft dus niet op dezelfde wijze als taal een betekenis. Zij heeft geen directe relatie met de ons omringende werkelijkheid. En toch is muziek voor velen heel betekenisvol. Hoe muziek betekenisvol is, wordt bepaald door diverse factoren, waarvan ik er hier drie noem.

Ten eerste nodigt muziek ons uit haar te volgen. Als we zingen of op andere wijze musiceren, moeten we de beweging van de muziek volgen. Muziek neemt ons letterlijk mee van de ene naar de andere noot, naar weer de volgende en zo maar door. Daardoor worden we opgenomen in de 'muzikale tijd' en verliezen we, voor even, het besef van de tijd van de dagelijkse gang van zaken. We worden even

Muziek vormt een
gezond en stevig
tegenwicht
tegen de verbale
en cognitieve
benadering van
geloof

uit onze beslommeringen gehaald en opgenomen in de muzikale tijd. Onderdompeling noemen we dat, daartoe nodigt muziek uit en dat ervaren we als weldadig en heilzaam. Gert Bremer zegt dat mooi als hij schrijft over de muziek van Arvo Pärt: "In die muziek wil ik zijn."

Ten tweede doet muziek iets met ons lichaam. Het christendom is een religie van het Woord. Enigszins kort door de bocht gezegd, is daarbij het risico dat we geloof cognitief benaderen, als iets wat we ons eigen kunnen maken door het lezen van een tekst. Muziek

vormt dan ook een gezond en stevig tegenwicht tegen de verbale en cognitieve benadering van geloof. De tonen van een lied hameren op ons gehoorbeen, komen binnen in ons lichaam.

Als we zingen, trilt het hele lichaam mee (hoe meer resonantie, hoe mooier de klank!). Muziek maken is een lichamelijke activiteit; kijk maar eens naar hoe professionele musici hun lichaam gebruiken tijdens het musiceren. Als zodanig is muziek performatief. Aan mijn studenten leg ik dit complexe concept uit met een Engels zinnetje: 'It acts upon you'; muziek handelt aan jou. Muziek brengt het lichaam op allerlei niveaus in beweging. Laura de Vries beschrijft dit in haar praktijkverhaal als ze schrijft over haar ervaringen met Praise- en Worshipmuziek: "Daar voel ik me vrij om met overgave te zingen en met heel mijn lichaam als ik dat wil: knielen, buigen, jubelen en juichen." Daarbij gaat het niet alleen om het fysieke lichaam, maar ook (ik volg hier de antropoloog Mary Douglas) om het sociale lichaam ('the social body' dat zich op een bepaalde manier gedraagt, bepaald door de sociale context).

Sociale cohesie

Bovengenoemde twee karakteristieken werken niet alleen voor het individu, maar ook voor de hele geloofsgemeenschap. Allen die zingen, musiceren of naar muziek luisteren worden opgenomen in de muzikale tijd en ervaren de performatieve werking van muziek.

Dit leidt – en dat is de derde factor die maakt dat muziek betekenisvol is – tot een gedeelde muzikale ervaring. De godsdienstsocioloog Emile Durkheim beschreef deze ervaring als een gedeelde emotie, een toenemend enthousiasme. Juist hierdoor ervaren we dat we gemeenschap zijn, één geheel. Dergelijke ervaringen zijn, aldus Durkheim, van groot belang voor sociale cohesie. Het is niet voor niets dat kerkgangers, zoals Kees von Harenberg beschrijft, graag willen meezingen. Juist in het zingen komt die ervaring van gezamenlijkheid tot stand.

Repertoire voor nu en de toekomst

De praktijkverhalen laten een diversiteit aan liturgisch-muzikale repertoires zien en daarin klinkt, althans zo lees ik de teksten, een zorg voor de toekomst door. Welke klanken en teksten zijn toekomstbestendig en, op een dieper niveau, welk repertoire brengt mensen tot geloof? Gaan we verder met de klanken uit de traditie, zoals het herenkeor in het praktijkverhaal van

Kees von Harenberg, of zoeken we vernieuwing in Praise- en Worship-muziek (Laura de Vries), de stille zang van de monniken (Gert Bremer), of nieuwe teksten op oude hits (The Holy Brothers Groeneveld en Nota)? Op basis van het voorgaande kunnen we enkele criteria beschrijven waaraan de repertoires voor nu en de toekomst moeten voldoen. Ik schrijf met opzet meervoud – repertoires – want ik denk

niet dat er één repertoire te vinden is waarin allen zich kunnen vinden. Het blijft dus zoeken en proberen...

Klank

Als we de performatieve werking van muziek ('it acts upon you') serieus nemen, en de praktijkverhalen dagen daartoe uit, dan vereist dit dat de klanken van de liturgische muziek ons raken. Ik zet daarmee sterk in op klank en in mindere mate op tekst. We zijn geneigd liturgische gezangen te beoordelen op inhoud en tekst, zoals het mediorenkeor doet in de parochie waarin Kees von Harenberg werkzaam is. Maar woorden klinken er al genoeg in de christelijke vieringen; we hebben de gezangen niet nodig als een extra verbaal theologisch discours naast de lezingen, gebeden en overwegingen. Ik pleit ervoor de klank zijn werk te laten doen. Met mijn

De gezongen tekst krijgt een plek
in het geheugen en wordt deel van zowel
de individuele zanger als van
de geloofsgemeenschap

“Ik begreep niet ten volle wat ik zong,
maar raakte door de Drie-ene God
ge fascineerd. Ik beleefde veiligheid
en geborgenheid.

eigen koor zing ik van een lied met meerdere coupletten vaak maar één couplet: een keer door de dames, dan door de heren, dan instrumentaal met neurïen, dan door allen. Deze aanpak nodigt uit tot meezingen, tot meegaan in de klank; bovendien maken zangers en kerkgangers zich de tekst eigen, juist doordat we maar een paar regels van de tekst zingen. De gezongen tekst krijgt een plek in het geheugen, wordt deel van zowel de individuele zanger als de geloofsgemeenschap.

Sacraliteit

Mijn inzet op klank en in mindere mate op tekst wordt mede ingegeven door een zin in het praktijkverhaal van Laura de Vries. Zij schrijft: “Ik begreep niet ten volle wat ik zong, maar raakte door de Drie-ene God gefascineerd. Ik beleefde veiligheid en geborgenheid. Ik geloofde nog niet in Hem, maar toch ook wel.”

Deze prachtige zinnen geven aan dat muziek een toegang is tot sacraliteit, ongedefinieerd en open, als een ervaring die fysiek en emotioneel in het lichaam wordt opgeslagen.

Om tot geloof te komen is deze basale ervaring van sacraliteit een voorwaarde. In woorden van Gert Bremer: muziek moet eerst de harten verzachten.

Welke muziek kan dit, welke muziek doet dit? Ik ben ervan overtuigd dat elk repertoire deze belichaamde ervaringen van sacraliteit kan oproepen. Niet het repertoire, maar de gemeenschap is daarbij beslissend: wat werkt, hier en nu, met deze groep mensen? Mijn advies is wel: wees niet eenkennig en durf te experimenteren. In de ene gemeenschap zal het gregoriaans de ervaringen van sacraliteit oproepen, in de andere de hits van de Beatles of Rolling Stones (en dat mag ook best met de originele teksten, daar zitten voldoende religieuze connotaties in), of de liederen van Oosterhuis-Huijbers.

Zing!

Een vraag is ook: wie gaan dit doen, wie kunnen de dragers worden van de liturgisch-muzikale uitvoeringspraktijken? We zien koren vergrijzen, fuseren of verdwijnen. Ik weet niet of

dat heel erg is. Als de koren verdwijnen, worden geloofsgemeenschappen uitgedaagd zelf drager te worden van de liturgische muziek, zo mogelijk ondersteund door een cantor of kleine zanggroep, door een clubje van Holy Brothers and Sisters, begeleid door gitaar, orgel, piano of hobo. Zoek de talenten in de geloofsgemeenschap, ze zijn er, en nodig hen uit mede-drager te worden van de muziek. De praktijkverhalen in deze editie van VWPinfo laten zien hoe belangrijk muziek is voor de gelovige mens, zij kan niet zonder, dus: zing!

Nieuws uit de VPW-en

■ VPW Limburg

• • • In het najaar hebben de twee coördinatiegroepen van de onderdelen Den Bosch en Roermond elkaar weer getroffen i.v.m. hun samenwerking. Tot twee maal toe inmiddels, werd een gemeenschappelijke studiedag belegd over de toekomst van het pastoraat. De groep wil in 2020 ook weer een gezamenlijk studiemoment organiseren. In de aanloop van het nieuwe jaar vindt er een vervolgoverleg plaats.

• • • In oktober werd een interessante studiemiddag met oud predikant Ds. Hans Bouma georganiseerd. Bouma presenteerde in een prachtige voordracht Bijbelse teksten die hij in gesprek met de aanwezigen in de huidige wereld liet neerdalen. Binnen het grote kader van de traditie, kwam zo het gesprek op gang over geloven, hoe doen we dat, de joods-christelijke humaniteit en spiritualiteit van geloven, de heelheid waar wij naar streven en aan willen werken. Met prachtige uitstapjes naar Prediker, bracht Hans Bouma dat weer samen in eigentijdse teksten en hertalingen van de Psalmen. De middag was een prachtig 'gesprek' over tekst en ritueel, over muziek en stilte, over luisteren en verkondiging. Te veel feitelijk om niet nog een keer in een vervolg te organiseren.

• • • Recentelijk kwamen de pastoraal werker(st)ers die werkzaam zijn binnen een parochie of kerkelijk werk in het diocees ondersteunen bijeen. De groep stond

het afgelopen jaar stil bij het boek van Tomas Halik *Ik wil dat jij bent*. De laatste bijeenkomst echter werd de tijd gevuld met de ontwikkelingen binnen het bisdom en de herstructurering van de dienstverlening. De lezer dezes zal uit de media hebben begrepen dat

het bisdom Roermond in 2020 drie diensten, waaronder 'kerk en samenleving' (Aalmoezeniers van sociale werken) zal afstoten. Dat heeft grote gevolgen o.a. voor een groot aantal diaconale projecten waar de kerk in de Limburgse samenleving bij betrokken is. Daarmee snijdt het bisdom een groot deel van de weg af die richting samenleving loopt. Dat is pijnlijk voor alle betrokken medewerkers en projecten. Inmiddels zijn er vele adhesiebetuigingen binnengekomen en is het bisdom door velen in het pastorale werkveld opgeroepen om in goed overleg met betrokken partijen en de plaatselijke gemeenschappen tot een heroverweging van dit besluit te komen.

• • • Bovenstaande staat eveneens op de agenda van de najaarsvergadering van het onderdeel op 13 november in Roermond. Berichten daarover zullen in de eerste uitgave van VPW-info terugkomen.

| Piet Linders

■ VPW Haarlem-Amsterdam

• • • Afgelopen 12 oktober was alweer de 3e Inspiratiedag, georganiseerd door een werkgroep van de leden uit dit bisdom. Het thema van die dag was: *Geloven in het alledaagse....!* En als spreker was Alain Verheij uitgenodigd: schrijver, blogger, theoloog, bijbelwetenschapper en lid van het *Theologisch Elftal* van dagblad *Trouw*. Mede door deze inleider en de aantrekkelijke workshops kwamen weer ruim 100 vrijwilligers, pastores, bestuurders en andere geïnteresseerden naar de gastvrije Willibrorduskerk in Heiloo.

Met verve en vaart en op humoristische wijze nam Alain Verheij de toehoorders mee in zijn eigen biografie, gekoppeld aan oude Bijbelverhalen welke relevant kunnen zijn voor de mensen vandaag. In de pauze was het een geanimeerd bijeenzijn van herkenning en ontmoeting. De werkwinkels – twee rondes – werden dit jaar verzorgd door de leden van de werkgroep zelf en men kon er ook voor kiezen door te praten met Alain Verheij over zijn inleiding.

Wat een enthousiasme was er weer bij o.a. Ko Schuurmans, oud-liturg van het bisdom, over de kracht van oude en nieuwe rituelen in de liturgie én het leven van alledag. Ook in de werkwinkels van Leo Mesman, Nico Smit en Jan Verbruggen werd er levendig en boeiend gediscussieerd over het aanbod: respectievelijk 'God vinden in het alledaagse', 'Shockerende Bijbelverhalen' en 'In het kielzog van het

evangelie' in welke laatste iemand van slachtofferhulp sprak.

In een andere werkwinkel had een zeer enthousiaste dame al ruim 140 'stille rappers' om zich heen verzameld voor een schone natuur. De twee rondes van werkwinkels mochten wel langer duren dan drie kwartier, zo vernam de werkgroep. De soep en lunch liet men zich goed smaken en de onderlinge ontmoetingen waren weer erg inspirerend en bemoedigend. De dag werd afgesloten met een viering van Woord en Gebed waarin Wilna Wieringa en Felicity Goodwin (van het Nieuw Liedfonds) – die een zangwerkwinkel hadden geleid – alle aanwezigen enthousiast aan het zingen kregen met de liederen die tijdens deze werkwinkel waren ingestudeerd. Het was een genot om dit te horen. Deze fijne dag van inspiratie en bemoediging werd afgesloten met een drankje en vele malen werd vernomen dat we toch beslist moeten doorgaan met het organiseren van dergelijke inspiratiedagen. Uiteraard zal de werkgroep zich hierover gaan bezinnen waarbij we hopelijk weer gebruik mogen maken van de Willibrorduskerk met de mooie ruimtes, maar zeker ook van de onvermoeibare inzet van de vrijwilligers aldaar.

| Kiki Kint

■ VPW Groningen-Leeuwarden

• • • Op donderdag 7 november was de halfjaarlijkse ALV van de VPW/CNV in het bisdom Groningen. Ondanks het feit dat wij een kleine afdeling zijn, was de opkomst van de leden dit keer teleurstellend. Wij hebben de gelegenheid te

baat genomen om met de aanwezigen na te denken over het belang dat de beroepsgroep VPW voor ons heeft voor juridisch advies en belangenbehartiging, maar ook als 'vrijplaats' voor collegiaal overleg en inspiratie en als plaats om betrokken te blijven bij het wel en wee van collega's.

• • • Wij ervaren allemaal toenemende werkdruk en een toename van (verplichte) diocesane scholings- en toerustingsdagen. Op een volgende ALV zullen wij met de leden overleggen op welke wijze en in welke vergaderfrequentie wij onze leden het beste kunnen dienen.

• • • Tot slot hebben wij, in grote openheid, kunnen spreken over ons persoonlijk wel en wee. Die 'vrijplaats', dat zit wel goed.

| Jan van Beek

■ VPW Utrecht

• • • Ik wil als gepensioneerde graag iets vertellen over de leesgroep die regelmatig in Didam samenkomt. Ik merk dat ik nu tijd heb om aandachtig te lezen. Wat een vreugde, maar nog meer om het gelezene met collega's te bespreken. In de groep wordt op heel verschillende wijzen gelezen. Sommigen doen aan close reading. Schieten niet op, maar ze hebben wel hele gevoelige opmerkingen over de stijl van een schrijver. Anderen proberen het gelezene ook op zichzelf te betrekken en brengen zo ook zichzelf mee in het gesprek. Een ander weet altijd net iets meer over de context van het geschrevene. We hebben 3 keer gesproken over *Raak de wonden aan* van Thomas Halik. Zoveel riep het op; met name de 5 eerste hoofd-

stukken. Variërend van: wat een leuke theologische invalshoek: het paasverhaal speelt zich af tussen 'zie de mens' van Pilatus tot en met 'Mijn Heer en mijn God' van Thomas... Maar ook: "wonden moet je niet aanraken, dat is vies en onhygiënisch; je moet ze wel tot je laten doordringen"

Het boek van Reinier Sonneveld *Het vergeten Evangelie* kon in 2x afgehandeld worden. Een boek dat de persoonlijke betrokkenheid op Jezus Christus als de Overwinnaar kan versterken. De context is wel de reformatisch evangelicale beweging. Ook goed om te ontdekken dat wij als rooms katholieken toch altijd in termen van geloofsgemeenschap denken. Ons nieuwe boek: *Als God renoveert...* jazeker... om mee te kunnen praten, mee te kunnen denken, onze eigen geschiedenis er tegen aan te leggen.

Ik merk dat voor sommige werkende collega's een boek systematisch lezen lastig is. Vaak is er geen tijd meer... hoe jammer.

| Leo Geurts

> pagina 20

■ VPW Rotterdam

• • • Op 3 juli 2019 heeft de afdeling Rotterdam het jaarlijkse overleg gehad met Mgr. van den Hende, de bisschop van Rotterdam, en dr. Peeters, hoofd personeelszaken.

De prognoses voor de inzet van pastoraal werkers naar de toekomst blijven ongewijzigd. Wel wordt de nota *Meewerken in het pastoraat* ingevoerd en wordt er bij iedere nieuwe aanstelling de vraag gesteld of de pastoraal werker een liturgische opdracht mee krijgt. Juist wanneer de pastoraal werker niet actief wordt in de liturgie zijn er vele andere contactmogelijkheden om nieuwe mensen te ontmoeten en te ondersteunen in de zoektocht naar geloof, aldus de bisschop. Verder is het protocol over de vertegenwoordiging namens de pastoraal werkers in het arbeidsvoorwaardenoverleg geactualiseerd naar aanleiding de fusie van de VPW met de CNV.

• • • De geplande bijeenkomst door de afdeling om met boeren te praten over de moeilijkheden rondom hun toekomst kon in het voorjaar 2019 niet doorgaan. Het is de bedoeling om dit begin 2020 te organiseren in samenwerking met het bisdom Haarlem Amsterdam.

• • • Verder wil de afdeling graag aanmoedigen dat collega's op retraite gaan en daarom is er voor komend jaar een budget voor gereserveerd.

| Ton Halin

■ VPW Breda

• • • Op 23 september jl. hadden wij, bestuurscommissie, een gesprek met bisschop Liesen. Geen protocollair gesprek meer zoals voorheen, maar een informeel samenzijn dat – naar wij hopen – ook elk jaar een keer kan plaatsvinden en dat we daarom 'het jaargesprek' noemen. We wilden graag weten welke aandacht wij van het bisdom mochten verwachten aangaande het welzijn en de werkomstandigheden van met name pastoraal werk-st-ers. De bisschop wees op de spirituele vorming via de jaarlijkse dag voor pastoraal werk-st-ers en op de welzijns gesprekken bij de driejaarlijkse visitatie. De bisschop benadrukte dat voor hem voorop stond wat parochies nodig hebben en dat daar dan de geschikte personen bij gezocht worden. Verder werd gevraagd naar de aandacht van het bisdom voor de partners van pastoraal werkenden. De bisschop signaleerde zeer diverse situaties en zei dat er geen formele basis is om partners te betrekken bij het welzijn van pastores. Het ligt voor de hand dat in dit verband de pastoraal werker zelf het onderwerp aankaart als dat van invloed is op zijn/haar werk. Voor gehuwde diakens geldt echter dat het bisdom wel een formele basis heeft om het daarover te hebben.

• • • Tenslotte vroegen we naar de aandacht van het bisdom voor roepingen: dit naar aanleiding van een bisdommagazine, waarin het begrip 'roeping' uitsluitend werd gezien vanuit de situatie en het belang van gewijde bedienaren. Het magazine ging, aldus de bisschop, niet over roeping in het algemeen en dus ook

niet over het algemeen priesterschap van elke gedoopte christen, maar over 'de roeping binnen een roeping'. Deze term was nieuw voor ons, maar we gingen er graag op in en vroegen of hij vond dat de pastoraal werker dan wel of geen 'roeping binnen een roeping' had om te kunnen werken als pastor. De bisschop gaf aan dat er wel een essentieel verschil was tussen de roeping van een gewijd persoon en een pastoraal werker, maar dat een extra pagina over de roeping van de laatste in het magazine niet had misstaan.

• • • In onze nieuwsbrief van december heeft ons lid Pauline Vermeulen-Dekker een interessant essay geschreven over het onderwerp 'gastvrijheid' in bijbelse zin, een interpretatie die veel dieper reikt dan wij in onze westerse cultuur praktiseren. Voorts heeft dominee Roel Knijff op onze najaarsbijeenkomst gesproken over zijn zoektocht naar een antwoord op de vraag: "Is er toekomst voor de oecumene?" Hij begon zijn verhaal met een volmondig 'ja', waarna hij aan de hand van zijn ervaringen liet zien dat er volop kansen zijn voor de oecumene die zich afspeelt op het lokale niveau, zowel in Nederland als elders in de wereld. Al doende en al gaande op deze weg doemden er voortdurend nieuwe mogelijkheden voor hem op om aan de oecumene op een plezierige manier te blijven werken.

| Frans M. Vermeulen

Eén tegen eenzaamheid

Je kent vast mensen in de parochie, of daarbuiten, waarbij je weet dat eenzaamheid speelt. En misschien hebben jullie in de parochie ook wel activiteiten die een bijdrage leveren aan het bevorderen van ontmoeting tussen mensen.

Lokale aanpak

Eenzaamheid kent allerlei verschillende vormen en komt in alle sociale lagen en leeftijdscategorieën voor. Er is een nationale coalitie van organisaties die samen een verschil willen maken om eenzaamheid te verminderen. CNV Connectief, de Raad van Kerken en diverse bisdommen doen daar ook aan mee.

De coalitie bevordert vooral een lokale aanpak dichtbij degenen die eenzaam zijn. Dus in de wijk, de straat, bij de deur of achter de voordeur. Soms spelen parochies daarbij ook een actieve rol, misschien is het ook iets voor jouw parochie.

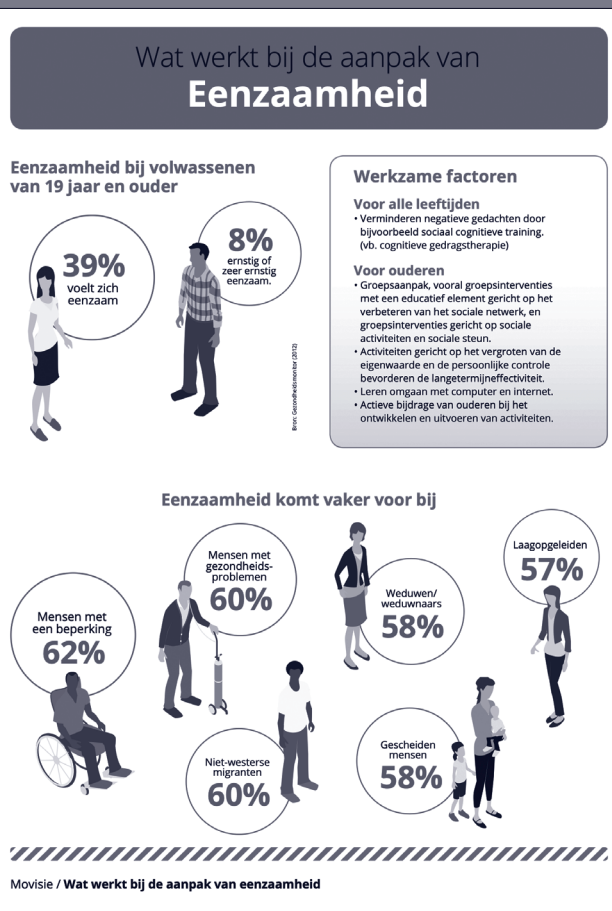
Voorbeelden van initiatieven

Op www.eentegeneenzaamheid.nl staan voorbeelden van initiatieven, over wat je als individu kunt doen, wat eenzaamheid is en wat er in diverse gemeenten al gebeurt. Ook zijn er allerlei materialen en andere vormen van ondersteuning mogelijk.

> pagina 22

Op de website www.eentegeneenzaamheid.nl vind je veel informatie over wat je kunt doen tegen eenzaamheid, onder andere het dossier *Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid*.

links: een pagina uit dit dossier.

Op www.eentegeneenzaamheid.nl vind je ook de toolkit *Jong en oud* met handreikingen voor het leggen van echt contact tussen generaties. Je vindt daar bijvoorbeeld het magazine **Een nieuwe morgen** waarin o.a. informatie staat over het bankjes-collectief van Cathelijnn de Reede: “Vijf jaar geleden zette ik samen met mede-initiatiefnemer Jesse Jörg zelf een bankje op de stoep voor ons huis. En we merkten dat we daardoor veel makkelijker in gesprek raakten met

buurtgenoten. Je zit daar, je straalt uit dat je tijd hebt en in bent voor een praatje. Dat bracht ons op een idee. Als het zo simpel is om mensen met elkaar in contact te brengen, waarom breiden we dat dan niet uit? Daarna zijn we gaan praten met een paar buurtplatforms om te kijken of zij ook enthousiast waren. En dat was zo. Met hulp van Stichting Doen hebben we toen een website gebouwd en zijn we begonnen. We hebben de publiciteit gezocht door een evenement te organiseren, het grootste openluchtcafé ter wereld. Dat trok de aandacht. Binnen de kortste tijd schreven zich allerlei mensen in en waren er tientallen bankjes. We hadden geluk, want we hadden een goed team, waarin mensen elkaar aanvulden. Contact met de pers, het bouwen van een website, de praktische organisatie, samenwerken met sociale clubs. Dat kun je niet alleen.”

www.bankjescollectief.nl

Goede kost

Sinds enkele jaren bied ik samen met ds. Egbert Rietveld onder de noemer *Goede kost* een programma aan van maaltijd en film, ontmoeting en gesprek. Want niet alleen de innerlijke mens heeft behoefte aan voedsel, ook spirituele voeding is hoogst noodzakelijk. In de Dorpskerk te Heinkenszand komen we vier keer per jaar bijeen voor een eenvoudige, maar voedzame maaltijd, waaronder de geanimeerde gesprekken worden gevoerd. Na een uurtje bekijken we een ‘voedzame’ film die aanleiding geeft tot uitwisseling en verdieping.

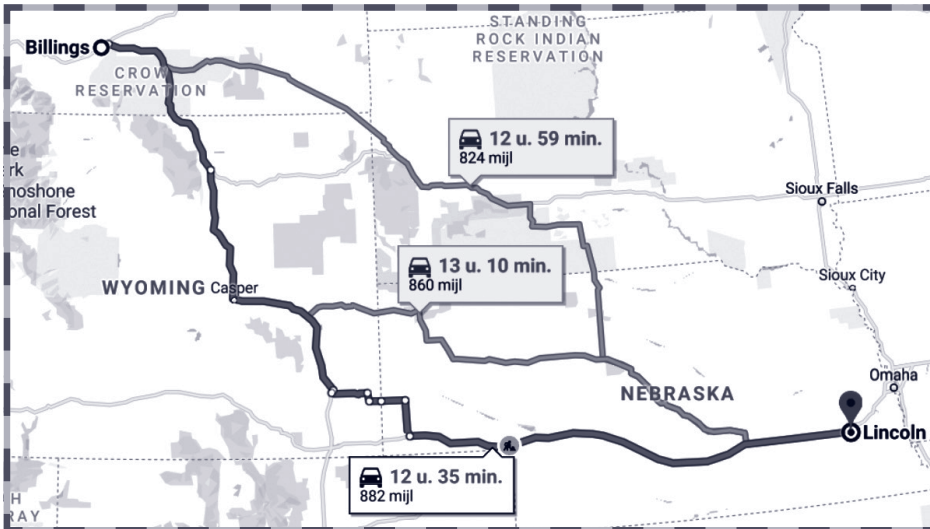
In oktober keken we naar *Nebraska* (2013), een tragikomische roadmovie over de reis die Woody Grant maakt om de prijs te incasseren van een – zo meent hij – winnend lot. Een miljoen dollar, jaja! Hij moet wel de prijs vanuit zijn woonplaats Billings, Montana, persoonlijk ophalen in Lincoln, Nebraska. Dat is een reis van een slordige 1000 kilometer. Iedereen in zijn omgeving beseft, dat het pure volksverlakkerij is, maar Woody is vastbesloten zijn prijs in ontvangst te nemen.

Eigenwaarde

Hoewel hij onvermurwbaar is in zijn voornemen, leren we Woody ook kennen als Korea-veteraan, alcoholist en echtge-

noot in een bloedeloos huwelijk. Zijn vrouw Kate is een bazig mens. Als geen ander kan ze vitten op alles en iedereen. Er zijn twee zonen, David en Ross. De eerste lijkt op zijn vader en de tweede op zijn moeder. David, niet erg suc-

Onderweg blijkt, dat er nog familie en oude 'vrienden' zijn, die menen recht te hebben op een deel van de prijs. Ieder van hen heeft wel een eigen reden om deze claim te ondersteunen. Maar om iets weg te geven van die geldsom,

cesvol als verkoper van audioapparatuur, gaat uiteindelijk met zijn vader op pad om diens droom te volgen. Van de prijs wil Woody een nieuwe truck en een compressor kopen, al wordt nergens in het verhaal precies duidelijk wat hij met deze 'bezittingen' wil doen. Woody heeft niet eens een geldig rijbewijs. Misschien wil hij met de nieuwe spullen vooral zijn gevoel van eigenwaarde opkrikken. En dat is precies wat David doet besluiten om de reis samen met zijn vader te aanvaarden.

moet je hem wel eerst in handen hebben. Je voelt al aankomen, dat Woody uiteindelijk alleen met een troostprijsje naar huis gaat. Maar David weet het zo te spelen, dat zijn vader tenslotte toch kan rijden in 'zijn' pick-up met een compressor in de laadbak.

Sterke band

Bijzonder aan de film is, dat hij helemaal in zwart-wit is geschoten. Daarmee wordt de focus geheel gelegd op de personages en de uitgestrekte landschappen. Heel raak is de typering van de mannen in de familie, wanneer

zij – minuten lang – in stilte naar een honkbalwedstrijd op televisie aan het kijken zijn. De stilte wordt enkel onderbroken door een nietszeggende conversatie over auto's, compleet los van wat er in de wedstrijd gebeurt. En toch voel je dat er een sterke band is tussen de mannen.

Het is een film die ontroert, zonder sentimenteel te worden. De toewijding en het enorme geduld van David voor zijn vader zijn indrukwekkend. De reis van Montana naar Nebraska is ook een reis naar binnen, waardoor vader en zoon nader tot elkaar komen.

In het nagesprek geven de deelnemers van *Goede kost* blijk ervan, dat ze hun ogen – en vooral hun hart – goed de kost hebben gegeven. Allerlei details uit de film, die mij eerder nog niet waren opgevallen, worden terloops of uitvoerig gememoreerd. Dat maakt zo'n avond, al zie ik de film voor de derde keer, voor mij opnieuw erg verrassend.

De DVD is momenteel mogelijk uitgeverd, maar nog wel te zien via abonnementen op *NPO Start Plus* of *Cinemember*. Ook te huur via *iTunes* en *Google Play Store*.

Missionair fietsen

Ik kijk er het hele jaar naar uit: de kerststrit met mijn fietsclub! Zijn we normaal gesproken een disciplinair groepje pedaalridders, gesoigneerd volgens de laatste mode en strak in het pak, met de kerststrit is alles anders.

Mijn met zorg onderhouden carbon racefiets met schijfremmen waaraan niets piept of kraakt en geen vuiltje aan te bespeuren valt, verandert in een vehicle waaraan Royke Donders, de stylist van het Zuiden, een puntje aan zou kunnen zuigen.

Bouwen aan de stad

Rob Lijesen

Met de neon kerstverlichting vakkundig gemonteerd en werkend (!) op voor- en achterwiel, de fles rode bourgogne wijn hangend aan het frame en gehuld in een foute kersttrui fiets ik samen met 143 andere rechtvaardigen richting kerststol met daarbij – enkel en alleen voor de liefhebbers – een alcoholische versnapering.

De kerststrit met mijn fietsclub CS010 bereid ik ook dit jaar met zorg en aandacht voor. En net als voorgaande jaren zullen mijn kinderen voordat ik vertrek in koor zingen: “Pa, moet dat nou?”, terwijl mijn vrouw haar hoofd meewarig schudt.

Maar ik heb het naar mijn zin, het hele jaar door, seizoen in seizoen uit. Iedere zaterdagochtend verzamelen we bij een Italiaans etablissement, fietsen met een flinke vaart door de polders rond Rotterdam om na drie uurtjes te eindigen waar we begonnen. Als de hartslag van de ‘Mamil’s* weer past bij de leeftijd en er twee zinnen zonder hoesten kunnen worden uitgesproken, komen de stoere verhalen over persoonlijke records die ook die ochtend weer gesneuveld zijn als vanzelf naar boven. Haantjesgedrag! Maar vlak ook de hennen niet uit!

De fietsclub is geen afspiegeling van Rotterdam. Zeker niet! De ledenlijst bestaat voor 98 procent uit blanke, hoger opgeleide mannen en vrouwen met een evenwichtige leeftijdsopbouw. Volgens mijn inschatting dragen ze ook weinig religieuze genen met zich mee. Dat maakt de zaterdagochtend voor mij tot een missionair gebeuren.

Twee aan twee fietsend, sleurend aan de kop of hangend aan het elastiek praat je met de een en dan weer met de ander. “Rob, wat is dat ding aan je zadelpen?” “Christoffel!” “Wat hangt er aan je zadeltas?” “De tefillat haderech!” “De watte?”

“De tefillat haderech, een joods reisgebed.” “Rob, mag ik je wat vragen, de uitvaart van mijn vader....”

Zo gaat het niet iedere week, maar soms gaat het zo. Heel eventjes, een enkel woord, een gebaar, gevolgd door een harde grap, een schaterende lach, maar altijd met respect voor elkaar.

Ik ben niet de aalmoezenier, niet de pater, maar gewoon een van de leden, net als de oncoloog, de CEO, de universitair docent, de tegen het pensioen aanzittende belastingdeskundige of de pas afgestudeerde ingenieur.

De kerststol hoef ik ook dit jaar niet te zegenen. Ik zal geen Woordje hoeven uit te spreken. *Zalig Kerstfeest* zal je me niet horen wensen, maar ik geniet van de werelden die elkaar ontmoeten, misschien niet binnentreden, maar ruimte maken, zoveel ruimte als er nodig is om het licht te laten doorbreken, onstuitbaar, zoals een kind geboren wordt.

Zalig Kerstfeest!

---

*Middle Aged Men In Lycra